

ZA KUBŁARKI
A KUBŁARJOW

Lutki

3 2015

Kamishibai

Džiwadto za blido

Kamishibai pochadza z Japanskeje a reka telko kaŝ »džiwadto z papjery«. Je to drjewjany kaščik w formje małego jewišća, do kotrehož hodza so wobrazy suwać, kiŝ publikum wotpřed-ka wiđzi. K wobrazam powěda powě-

dar/ka stawiznu. Wot 1920tych do 50tych lět bě kamishibai w Japanskej jara woblubowany. Powědarjo jězdźachu z kolesom po kraju a pokazowachu zajimcam, wosebje džěcom, stawizny. K tomu předawachu slódkosće.

Džěci lubuja stawizny, a kamishibai hižo sam za so skutkuje. Hinak hač pola kolenkowych kniŝkow abo jednotlivych wobrazow maće tu swobodnej ruce za gestikulowanje. Za serbsčinu wuknjace džěci so kamishibai wosebje derje hodzi. Slědowace doporučjenja njech Wam jeho nałoŝowanje wolóžeja.

přihot:

- Jeli předleži Wam stawizna jenož jako cyłkowny tekst, je radžomne, sej jón wotpowědnje scenam na zadnju stronu wobrazu nalěpić. Wobkedžbujće slěd: Tekst k přenjemu wobrazej słuša na poslednje łopjeno, tekst k druhemu wobrazej na přnje atd.
- Přčitajće sej stawizničku před předstajenjom wjackróć, zo byšće ju derje znał(a). Tak móžeće při předstajenju po móžnosći tež swobodnje rěčeć.
- Pruwujće, hač su wobrazy w prawym slědže.
- Pytajće sej k předčitanju měrnju a swětłu rumnosć. Jednobarbna scěna w pozadku wolóža džěcom, so na kamishibai lěpje koncentrować.

- Zo bychu wšitke džěči džiwadło derje widźeli, stajće je na blido abo na stółc.
- Spřihotujće sej drjewjanej zwukowej kiješkaj a po potrjebje dalše instrumenty.

pokiwy:

- Japanscy powědarjo připowědźichu swojemu publikumej start předstajenja z pomocu tak mjenowaneju »hyoshigi« (drjewjaneju zwukoweju kiješkow). Tež Wy móžeće swoje předstajenje zahajić, z tym zo spočatnje pomaću a potom přeco spěšnišo z drjewčkomaj klepaće.
- Zasadženje zwukowych instrumentow (triangl, tamburin, ščerčawka, ...) abo hłósne napodobnjenje zwěrjatow stopnjuja napjatosc. Tute srědky móžeće wězo tež zhromadnje z publikumom zasadźeć!
- Zanurće so do stawizny a hrajće sej ze svojim hłosom, z tym zo jednotliwym figuram rozdźelne hłosy daće.
- Po tym, kak spěšnje přichodny wobraz pokazaće, móžeće napjatosc wobwlivować: Hdyž spěšnje dale listujeće, publikum překwapiće. A napjatosc stopnjujeće, hdyž wobraz pomaću wučehnjeće.
- Tekst na zadnjeje stronje słuži jenož jako podpěra. Wosebje za serbsčinu wuknjace džěči je wažne, zo swobodnje rěčiće a słowa woliće, kotřež su džěcom znate. Wužiwajće přeco samsne pomjenowanja a wobroty. Runje rymy sej džěči derje spomjatkuja. Snano móža je tež hižo sobu rěčeć? Jeli su (serbsko-)rěčne kmanosće hišće snadne, je lěpje, stawiznu zjednorič abo wo někotre sceny skrótšić.

W Rěčnym centrumje WITAJ předleža **hornjoserbske přełožki** k slědowacym stawiznam (hlej nakładnistwo Don Bosco):

- **Žabjacy kral**
- **Sněholinka**
- **Mudri z rańšeho kraja**
- **Swjaty Měrćin**
- **Knjeni Móškowa**

Hdže móžeće sej kamishibai kupić?

kašćik: Don Bosco Verlag, z drjewa
Ökotopia Verlag, twjerdy papjerc
KreaShibai, z drjewa
Fisch mit Hut, z drjewa

płaćizna: něhdže 50 €

wobrazy: stawizny w A3-formaće (něhdže 12 wobrazow)
płaća něhdže 15 €.

Na naprašowanje zeserbsčimy Wam dalše stawizny. Kamishibai móžeće sej tež rady pola nas w Rěčnym centrumje WITAJ wupožičić.

»Žaba • kwak kwak!«

Zaběry k bajce »Žabjacy kral«

material:

- króna za princesnu
- maska žaby
- »žlota kula«,
na př. žoŧty bul

Powědajće džěcom **bajku »Žabjacy kral«**. Wužiwajće k tomu »kamishibai« (hlej str 2/3) abo wobrazy z bajkoweje knihi (na př. »Čerwjewka a druge bajki«). Jeli młódše džěci njerozumja, njech jim wjetše přetožuja. Štož su prajili, najlěpje hišće raz serbsce wospjetujće.

Nětko njech **džěci bajku scenisce zahraja**. Rozdžělće k tomu róle a rekwizity. Powědajće bajku hišće raz, zo móhli džěci k tomu hrać. Krótke sady (posłownu řeč) móža tež same zanjesc: Rjana princesna hraje sej rady ze žlotej kulu. Mjeta žlotu kulu horje a ju zaso popadnje (sady wjackróć wospjetować). Ale naraz padnje kula do studnje. Princesna so stróži a płaka. Na to přiskaka žaba a rjechta. Princesna praji: »Pomhaj mi, prošu!«, a žaba wotmołwi: »Što mi za to daš?« »Dam ći wšitko!« Žaba skoči do studnje a přinjesje princesnje žlotu kulu: »Prošu, tu maš!« Princesna so džakuje a běži přeč. Žaba za nej skaka a woła: »Čakaj!«, ale princesna wjace na žabu njepohlada.

Hra »Daj zvuk«:

Děje se při třech příkazech: žaba = »Kwak kwak!«, princezna = »Ow jej!«, zlatá kula = »Plums!«
Jedno dítě stojí uprostřed kruhu, ukáže na druhé dítě a pravi na př.: »Žaba!« Tuto úspěšně reaguje a volá: »Kwak-kwak!«
Takto dává v kole stojící dítě dále příkazy, dokud není jedno dítě vyřazeno nebo správně volá. Někteří dávají tady dítě příkazy.

Hra »Půj kaž ...«

hraje se každý »Mein rechter, rechter Platz ist leer«. Jedna stolička je svobodná. Volá druhé dítě k sobě, na př. z »Jano, půj kaž žaba!«
Volá Jan přiskáče někteří kaž žaba. Další příkazy jsou princezna, kotráž má ruce do paž a elegantně běží město měni, a zlatá kula vjerečí so kaž mutlička.

Hra »Dobry dzeń, žaba«:

– Za předškolní děti – V této hře hráči sedí na stoličkách. Hráčka pravi svému sousedi: »Dobry dzeń!«, kotráž zasvojeho souseda z »Dobry dzeń!« stoví.
Tak děje to v kole dale, dokud není postaven »Dobry dzeń!« zasvo ke hráči dšol. Někteří sada podléší: »Dobry dzeń, žaba!« Sada může so někteří v každém kole podléšit, pak v slovní skupiny nebo jednotlivé slova: »Dobry dzeń/žaba./Přines/mi/zlatu kulu./Slubju/či/wšitko!«
Hdyž dítě slovo zabudže nebo wopak rjekne, wurisa. Dobyčer je, štóž so njeje zaprajil.

Hra »Wulka zelena žaba«:

– KEDŽBU, hra wo úspěšnost! – Jedno dítě stupi so dšrjedž kolu a zawostaji prázdné město. Dítě, kotráž má někteří naprawo svobodny stolička, zawoła: »Wulka!« a sunje so wo město dale. Přichodné dítě, kotráž má někteří naprawo svobodny stolička, pravi: »Zelena!«
Runje tak sčini třee dítě a pravi: »Žaba!« Štvórté dítě pak zawoła mjeno džesca, na př.: »Hana!«
Na to so Hana úspěšně na svobodné město sydnje. Nadaw džesca srjedž kolu je, sej úspěšně město namakač, jeli tamne děti »spja«.
Jeli so to radžilo njeje, započnje hra znova. Hra hodži so tež ze slovy »Šikwana – mloda – princezna« nebo »Čezka – zlatá – kula« hráč.

Stary štom

Na małej hórce steji stary **štom**. Steji tam samlutki mjez pisanymi **kwětkami**. Tola poprawom wón tam sam njeje. Štom ma mjenujcy wjele přečelow. Su to **wětrik, deščik, slónčko, ptački, mjetelčki, zelena žabka a bože slónčko**. Wone stary štom husto wopytuja abo samo w nim bydla.

Přečelam njeje ženje wostudło. Woni su

husto hromadže a maja při tym wjele wjesela.

Tola naraz je wšitko hinak. Wětrik a deščik započinatej *so zadžerać*. Nichtó njewě, čehodla. Najprjedy wonaj na *so swaritej*. A potom počinatej *wojować*. Kóžde džěčo wě, što so stanje, hdyž so wětrik a deščik zadžeratej. Potom mjenujcy je wulke njewjedro.

A tak je. Wětrik *duje*, zo so stary štom čumpa. **Hałzy šlipaja** hač k zemi, horje a dele, nalěwo a naprawo. **Łopjena** wótre *šumja*. Je tajka hara, zo so **zwěrjata boja**. Wot deščika su hižo cyle mokre. Tohodla so w hałzach štoma *schowaja*. Dyrbja so cyle *kruće dzeržeć*, hewak ze štoma padnu. Najbóle so **ptački boja**. Jím je so mjenujcy **mały ptačk** wulahnył. Wón je hišće słaby a njemóže so sam w hnězdze kruće dzeržeć.

Wětrik štom tak jara *čumpa*, zo so skoro powali. Tohodla woła: **»Wětriko, deščiko, přestańtej wojować! Ja hewak padnu!«** Tola wonej njesłyšitej. Nětko woła slónčko: **»Wětriko, deščiko, přestańtej, hewak ... hewak njebudžemy wjace přečeljo!«** Ale ani slónčko wonej njesłyšitej. Wětrik a deščik so dale *zadžeratej*. Tohodla je slónčko *zrudne a so schowa*.

Ale ow, što je to? Stary štom so we wětriku tak jara *čumpa*, zo mały ptačk křičo z hnězda *padnje!* Cyle mokry leži na zemi pod wysokim štomom a so wjace njehibnje.

»Wětriko, deščiko, hladajtej, što stej načiniłoj! Naš mały přečel je z hnězda padnył!«, woła štom. **»Naju džěčo, naju wbohe džěčo!«,** płakatej staršej ptačka. Tute wołanje wětrik a deščik słyšitej. Hakle nětko widžitej, kajku škodu stej načiniłoj. Hnydom přestanjetej duć a deščować. **»Ty sy wina!«** **»Ně, ty sy započal!«** A zaso chcetej so wadžić. **»Kónc!«,** woła wótre štom, kiž hewak ženje njeswari. **»Džitej spěšnje po pomoc! Běžtej k slónčku! Jenož wone móže małemu ptačkej pomhać.«**

A tak činitej. Wětrik a deščik *so hańbujetej*, zo stej so tak dołho zadžerałoj. Nětko pak prosytej slónčko wo pomoc. **»Lěpje by było, hdyž byštej prjedy hižo na mnje poskałoj. Mi pak je małego ptačka žel. Tohodla rady pomham.«** Skedžbliwje *swěći* slónčko na małego ptačka, zo by so *wusušił a zwohrěwał*.

Wětřik pak *duje* skedźbliwje a *wusuši* ptače hnězdo. Nětko *położitej* ptačej staršej małego ptačka zaso do hnězda. Tola wón je přeco hišće bjez wědomja. Tu přileći k małemu ptačkej bože slónčko. Wone sej jeho dokładnišo wobhlada a praji: »Mały ptačk dycha a jeho wutrobička bije. Ale wón ma wulku zymicu. Dyrbimy jemu čolo chłódzić.« »To móžu ja činić«, praji deščik a *kapnje* ptačkej kapku wody na čolo.

Nětko wšitcy přeceljo zhromadnje *čakaja*, zo by ptačk zaso *wotučit*. Mjelčo *spěwaja* jemu spěw. Nadobo pak wočini ptačk wócce a praji cyle mjelčo: »Pip, pip, ja sym *hlódny!*« A kusk wótřišo praji: »Pip, pip! Mama, papa, ja chcu jěsć!«

Kak so wšitcy přeceljo wjesela! Mały ptačk je zaso strowy! Jeho staršej *datej* jemu spěšnje *něšto k jědźi*.

Stary štom pak praji: »Ptačk je zaso strowy! To dyrbimy *woswječić!*« A bórze přeceljo zhromadnje *spěwaja* a *rejuja* a *so wjesela*.

Nichtó pak njepytnje, zo du wětřik, deščik a slónčko nadobo přeč. Wone maja mjenujcy překwapjenku za swojich přecelow. A ta je bórze na njejbu widžeć. Wěsće wy, lube džěci, kajka překwapjenka to je? Cyle prawje: Krasna, pisana tučel! Wětřik, deščik a slónčko su zaso dobri přeceljo. A swojim tamnym přecelam k wjeselu su krasnu tučel na njejbu skuzłali.

awtorka: Georgia Kubašowa

Didaktiske doporučenje

k stawiznje

»Stary štom«

Kubtarka Čornochołmčanskeje pěstowarnje Georgia Kubašowa je ze swojej stawiznu wo štomje pola dźěci pozitiwny wotkós žnjała a doporuča k njej scěhowace poskitki:

- Předčitajće dźěcom stawiznu spočatnje wjacore razy. Wotpowědnje jich řečnym zamóžnosćam wołće při tym jim znate słowa a rozkladźće jim po potrebnje nowe zapříjeća.
- Namotwće dźěci sobu činić, na př. ze słowami: »Čehodla dyrbyju stawiznu přeco sama powědać? Dźěci, hrajeće tola sobu!«
- Stawizna hodži so derje k zwučowanju mimiki a gestiki. Wšitke dźěci móža so w předstajenju wšelakich emocijow a pohibow wuspytać, najlěpje před špihelom. Kak to wupada, hdyž so wadžu, hańbuju abo plakam?
- Wuwijeće zhromadnje z dźěćimi sceniske zasopodaće stawizny. Stajće k tomu trěbny material k dispoziciji, podajće ramik a dajće dźěcom rum, swójske ideje zrealizować. Kak móžemy z čětom zwuraznić, kak so hažy třasu abo slónčne pruhi wohrěwaja? Budžeće so džiwać, zo maja dźěci husto cyle hinašu perspektiwu, prašenja a předstawy, hač snano wočakowane. Radži so dźěcom, stawiznu samo cyle bjez teksta předstajić?
- W stawiznje nańdžeće dosć řečnych kaž tež němych rólow za cyłu skupinu (na př. hažy, łopjena, mjetelčki, žabki atd.).
- Husto słyšimy wuprajenja kaž »Ty njejsy wjace mój přećel!« Za dźěco je přećelstwo centralna a wažna tema. W rozmołwje móža so scěhowace prašenja narěčeć: Na čim spóznaju přećela? Čehodla je přećel wažny? Kak namakam nowych přećelow? Kak mam so zadźeržeć, zo bych za druhich dobry přećel był? Z toho móžeće zhromadnje z dźěćimi prawidła za mjezsobne zadźerženje w skupinje wuwijać.
- Stawizna wobsahuje mnoho dalšich aspektow, kotrež móžeće w rozmołwje z dźěćimi tematizować, kaž wjedrowe fenomeny, nuzowe situacije, wobkedźbowanje zwěrjatow a podobne.

Zo by so lěpje čitała, wužiwamy we wěštych padach jenož žónske pomjenowanja, na př. kubtarka. So wě, zo su tež přeco mužojo wotpowědnego powołanskeho stawa měnjeni.

Lutki – 14. lětnik

wuchadza 4 króć wob lěto

cytkowne zhotowjenje: Domowina – Zwjazk Łužiskich Serbow z.t.,

Rěčny centrum WITAJ

hlowna zamołwita: Weronika Butendeichowa

fota: fotolia: Sergiy Bykhunenko (titulak); wikipedia: Moroboski (str. 2);

RCW: (str. 2); Florian Kaulfürst (str. 4); pixelio: S. Hofschlaeger (str. 4),

Tino (str. 6), martin ostheimer (str. 7)

Rěčny centrum WITAJ, Póstowe naměsto 2, 02625 Budyšin,

telefon: (0 35 91) 55 04 00, e-mail: witaj-bautzen@sorben.com